

Els vells nazis de la jove Alemanya Occidental

Després de la Segona Guerra Mundial, l'Alemanya Occidental va passar molt ràpidament la transició: de dictadura sanguinària a democràcia mòdèlica. Però realment va ser així? Nos documents revelen quants funcionaris del règim nazi van trobar feina a Bonn, i és sorprenent que molts arribessin a posicions superiors del govern.

Deu dies abans de Nadal, el Ministeri de l'Interior alemany va cloure una missió incòmoda. Va publicar una llista de tots els ex-membres del govern alemany que tenien un passat relacionat amb el nazisme.

El grup parlamentari de L'Esquerra (Die Linke) havia fet pressió sobre el govern perquè, mitjançant una investigació parlamentària, se sencerés i parlés del passat d'Alemanya. El document 17/8134 del Bundestag anuncia oficialment per primera vegada allò que durant dècades havia estat un tabú: un total de 25 ministres, un president i un canceller de la República Federal d'Alemanya –com és coneguda oficialment l'Alemanya de després de la guerra– havien estat membres d'organitzacions nazis.

El document revela que el canceller Kurt Georg Kiesinger, membre del partit conservador Unió Demòcrata Cristiana (CDU), que va governar entre el 1966 i el 1969, havia pertangut del Partit Nazi d'ençà que Adolf Hitler arribà al poder. D'acord amb la llista del ministeri, el president Walter Scheel, membre del Partit Democràtic Lliure (FDP), que va ocupar el càrrec entre el 1974 i el 1979, havia pertangut al Partit Nazi “des del 1941 o el 1942”.

La llista esmenta ministres de tota l'esfera política i d'entorns socials diferents. Alguns, com el cervell del partit d'esquerres Partit Socialdemòcrata d'Alemanya (SPD), Erhard Eppler (Ministeri de Cooperació Econòmica), no es van fer membres del Partit Nazi fins al final (a 17 anys, en el cas d'Eppler). Alguns altres, com l'agitador del partit conservador Unió Social Cristiana de Baviera (CSU), Richard Jaeger (Ministeri de Justícia), havien format part de l'organització paramilitar de Hitler, les Sturmabteilung (SA) (des del 1933, en el cas de Jaeger). Fins i tot Hans-Dietrich Genscher, de l'FDP (ministre de l'Interior i després ministre d'Afers Estrangers), que encara avui nega que s'unís conscientment al Partit Nazi, hi apareix com a ex-membre.

D'acord amb la llista del govern, l'ex-ministre de Finances de l'SPD, Karl Schiller, era membre de les SA,

EL TEMPS

El canceller Kurt Georg Kiesinger, membre de la Unió Demòcrata Cristiana (CDU), que va governar entre el 1966 i el 1969, va pertànyer al Partit Nazi d'ençà que Adolf Hitler arribà al poder. A la pàgina següent (dalt), Walter Scheel, president d'Alemanya del 1974 al 1979, que també havia

mentre que el seu col·lega Horst Ehmke, ministre del seu gabinet, formava part del Partit Nazi, tal com ho eren (“presumiblement”, indica la llista) l'ex-ministre de Treball de l'SPD, Herbert Ehrenberg, i Hans Leussink, ex-ministre d'Educació no afiliat a cap partit. A la banda dels conservadors, l'informe anomena diversos ex-membres del Partit Nazi, i hi inclou Gerhard Schröder, ex-ministre d'Afers Estrangers, de la CDU; Theodor Oberländer –també de la CDU–, ex-ministre d'Expulsats, Refugiats i Ferits de Guerra; Richard Stücklen, ex-ministre de Correus i

Comunicacions, de la CSU; i l'ex-ministre d'Interior, Friedrich Zimmermann, del mateix partit.

El passat fosc d'Alemanya. Cap d'aquestes dades no és nova. No és sinó d'ençà de les revoltes estudiantils del 1968 que els ciutadans crítics, els intel·lectuals i els mitjans de comunicació han difós nous detalls sobre la rellevància contemporània del passat fosc d'Alemanya. Durant anys, la noció que els partidaris del règim nazi van ser capaços d'obrir-se pas cap als nivells superiors de govern a la jove República Federal,

EFE

EL TEMPS

estat membre del Partit Nazi, igual com Friedrich Zimmerman (baix), ex-ministre d'Interior de la RFA.

i que els antics membres del Partit Nazi havien marcat el camí en un país governat per la constitució de postguerra dels anys 1950 i 1960 va ser un tema d'estudi per als historiadors.

Però sis dècades després del procés de Nuremberg, hi ha un nou intent –per primera vegada oficial– d'assumir el passat nazi de l'Alemanya de postguerra. Ara, tot ha de sortir a la llum. A tota l'antiga Alemanya Occidental, les investigacions són profundes, arriben fins als fonaments i proven de respondre una pregunta fonamental: com n'eren, de marrons

–el color que s'associa als nazis–, els primers anys de l'Alemanya Occidental de postguerra?

La resposta de 85 pàgines del govern a la sol·licitud de L'Esquerra sobre ex-nazis al poder només és un resum provisional de la investigació que es porta a terme als arxius de molts ministeris i agències federals. En nom del govern, els historiadors revisen piles enormes d'arxius de personal.

Mai ningú no havia arribat tant al fons. L'estudi molt controvertit sobre la participació dels nazis al Ministeri d'Afers Estrangers, que l'any passat va ser èxit de vendes, només en va ser el principi. Ara, els historiadors estudien arxius antics del Ministeri de Finances, del poder judicial i d'economia i, en particular, de la policia i dels serveis d'intel·ligència.

Quants nazis van participar en la reconstrucció del govern després de la Segona Guerra Mundial? Quina influència van tenir els partidaris supervivents de la dictadura nazi en la creació i el funcionament de la primera democràcia alemanya de després de la guerra? Funcionaris del Ministeri d'Interior, la font documental més recent del govern, han fet una crida d'ajut a tota la UE sobre el tractament del passat nazi d'Alemanya. Els historiadors de la ciutat occidental de Bochum estudien minuciosament els vells arxius de l'Oficina Federal per a la Protecció de la Constitució (BFV) –que tenen una extensió de 500 metres– per tal de determinar quants ajudants de la dictadura nazi es van amagar darrere el servei d'intel·ligència els primers anys de la República Federal –i com és possible que això passés.

Una gran confessió La protecció de la jove i optimista constitució era a les mans d'antics nacionalsocialistes? És com si, finalment, el govern estigués disposat a revelar tots els seus secrets més vergonyosos.

És una gran confessió. La discussió gira entorn de tota una generació de funcionaris públics, tots els “treballadors públics”, segons l'informe més recent del govern alemany per a L'Esquerra, “que tenien com a mínim 17 anys en el moment de la caiguda

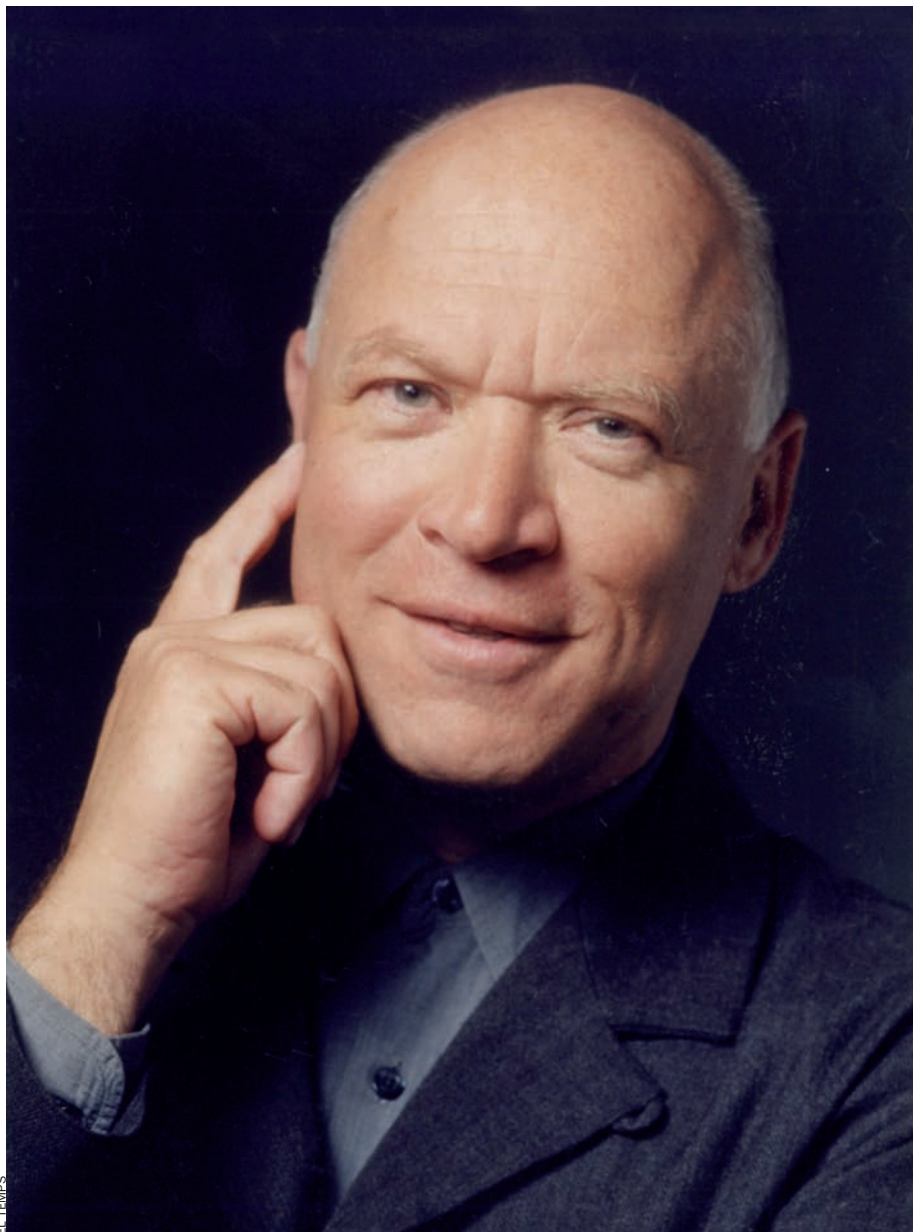
de la dictadura nazi, i no més de 70 en el moment de la constitució de la República Federal d'Alemanya”. És a dir, els nascuts entre el 1879 i el 1928.

Si mai serà possible de separar els bons dels dolents és, pel cap baix, qüestionable. Vora un milió de persones de la generació en qüestió treballava pel govern els primers anys de la república. No obstant això, segons l'informe, d'aquell període només queden al voltant de 200.000 arxius de personal. L'historiador berlinès Michael Wildt, però, espera que s'obtindrà “nova informació substancial” dels arxius de les agències governamentals. Wildt està convençut que es farà evident que totes les institucions governamentals d'aquella època tenien relació amb “els crims del nazisme” i que les institucions que es van formar sota la nova constitució de postguerra, és a dir, la policia i els serveis d'intel·ligència, eren formades en gran part per funcionaris de les antigues organitzacions criminals. Ministeris i organismes governamentals han “amagat, negat i reprimit” la seva fosca història, afirma Wildt.

Amagat, negat i reprimit. És un càrrec que no afecta tan sols polítics i funcionaris, si més no els primers anys de la república. Membres destacats dels mitjans de comunicació van demostrar que no estaven disposats a fer sonar l'alarma o no se'n veien capaçs. Això no és sorprenent, atès el nombre d'ex-nazis que han arribat a formar part de les oficines editorials.

Les mans tacades de sang. La nova onada de revelacions sobre el passat d'Alemanya no es limita a proporcionar més detalls esgarrifosos sobre la generació dels autors dels crims. Al centre de la democràcia de l'Alemanya reunificada, la gent comença a parar atenció al paper d'aquells que van ajudar activament els nazis, o si més no van fer els ulls grossos quan polítics, funcionaris públics i advocats amb les mans tacades de sang recuperaven posicions rellevants.

La voluntat d'oblidar el passat, tant si és per una consciència de culpa com si és pel bé d'un nou comen-

L'historiador berlinès Michael Wildt. A la dreta, dalt, Konrad Adenauer, primer canceller de l'Alemanya Occidental de postguerra. Baix, Ernest von Weizsäcker, secretari d'estat amb Hitler.

çament, va ser desastrosa. Aquesta és l'actitud que ha portat els historiadors a acusar la generació fundadora d'haver posat en perill la nova i esperançada Alemanya, on la dignitat humana es considerava el valor constitucional més valuós. L'Alemanya de la dècada del 1950 era "una nació precària", un país a la vora del precipici, afirma Wildt. Malgrat que els anys 50 van ser considerats com els *anys daurats* d'Alemanya, aquesta època va ser envoltada pels dimonis del passat, les maquinacions dels quals –com ara es va fent evident– fàcilment podien ha-

ver conduït Alemanya cap a allò que Wildt anomena *moment crític*. Per a molts historiadors i experts constitucionals, el fet que això no passés –de nou– va ser una qüestió de sort, i un miracle per a la república de Bonn. Biològicament, Alemanya ha perdut gran part de la seva connexió amb la generació dels criminals. Fins i tot la majoria d'aquells que van provar d'encobrir el seu passat nazi ja són jubilats. L'oportunitat és favorable. Ara toca als néts de dirigir el miracle, allò que a alguns els semblarà una lliçó atemporal, una lliçó sobre les dificultats de construir una de-

mocràcia a partir de les ruïnes d'una dictadura brutal.

Els néts volen saber la veritat.

I els néts volen saber la veritat. Feia temps que un llibre especialitzat d'història, *Das Amt* ('El departament') no es convertia en un èxit de vendes. L'editor, Blessing Verlag, ja ha venut més de 75.000 còpies d'aquest *thriller* sobre la cancelleria nazi.

El 2005, el ministre d'Afers Estrangers, Joschka Fischer, dels Verds (Die Grünen), va constituir una comissió d'historiadors perquè esbri-

nessin les funcions d'ex-nazis als inicis del ministeri. En una disputa sobre els obituariis de diplomàtics morts, que habitualment s'expressaven en termes reverencials, es va posar de manifest que l'esperit de la dictadura encara planava sobre el ministeri d'Afers Estrangers, sobretot quan es tractava de diplomàtics amb passat nazi.

Va ser gràcies a la feina dels historiadors que havien rebut l'encàrrec de Fischer que finalment es va desacreditar la llegenda que els diplomàtics havien format part d'una cèl·lula de resistència secreta durant el Tercer Reich. La història va aparèixer per primera vegada els anys després de la guerra, quan, arran dels judicis de Nuremberg, els funcionaris del Ministeri d'Afers Estrangers de Hitler van ser duts a judici. En aquell moment, Ernst von Weizsäcker, l'ex-secretari d'estat al Ministeri d'Afers Estrangers de Hitler, va negar que hagués col·laborat de bon grat amb la dictadura. Un dels partidaris de la seva causa era el seu fill Richard, que més tard va arribar a ser president d'Alemanya.

Aquesta vella teoria continuava essent oficial a mitges el 1979, l'època en què Hans-Dietrich Genscher (FDP) era ministre d'Afers Estrangers. "El Ministeri d'Afers Estrangers va manifestar una resistència ferotge i sostinguda contra els plans dels líders nazis, i no obstant això va ser incapaç d'evitar que passés el pitjor", declarava un fulletó que duia per títol "Política exterior actual".

En realitat, no van ser només uns quants nazis adoctrinats que van participar en l'Holocaust a través de l'anomenat Judenreferat ('departament jueu'). De fet, tot el ministeri va aplicar els dictats polítics del règim amb l'eficàcia experta d'una agència de govern que funciona correctament. El Ministeri d'Afers Estrangers era "part d'aquesta dictadura monstruosa i complia les seves funcions", explica Norbert Frei, un historiador de la ciutat oriental alemanya de Jena i un dels autors de l'estudi.

Mantenir la continuïtat de la tradició de Berlín. Després de la guerra, la restitució d'ex-funciona-

Els antics membres de les SS van arribar a ocupar dos terços dels alts càrrecs de l'oficina federal d'investigació criminal, la BKA

ris a càrrecs del Ministeri d'Afers Estrangers es va aplicar amb una velocitat sorprenent.

La divisió política per si sola ben aviat va comptar amb tretze antics membres del Partit Nazi entre els alts funcionaris, i 11 dels 17 membres d'alt rang del departament jurídic havien estat nazis. "No hi ha cap ministeri federal que mantingués la continuïtat de la tradició de Berlín com el Ministeri d'Afers Estrangers", va declarar Fritz Erler, parlamentari de l'SPD.

La restitució de les velles elits també va tenir conseqüències pel que fa a la política exterior, un fet que els diplomàtics veterans encara neguen. Els antics nazis els van enviar a l'Amèrica del Sud i a països àrabs, on van donar forma a la imatge de la —en teoria— nova república. Constantment, els diplomàtics prenen mesures per tal de protegir els nazis i els criminals de guerra que s'amagaven a l'estranger.

A la dècada del 1950, l'ambaixada alemanya de Buenos Aires va emetre documents de viatge per a la família d'Adolf Eichmann, un dels principals organitzadors de l'Holocaust, per a un viatge a Alemanya. Ningú no es va preocupar de fer preguntes sobre què se n'havia fet, d'Eichmann.

Tal com va revelar *Der Spiegel* el 1968, la principal oficina de protecció legal del Ministeri d'Afers Estrangers, fins i tot es va convertir en una mena de servei d'alerta per a antics nazis. Amb l'ajuda de la Creu Roja, els diplomàtics van informar uns 800 alemanys i austríacs que havien d'evitar de viatjar a França,

perquè allà els havien declarats culpables de crims de guerra i podrien trobar-se amb "dificultats".

El cas del Ministeri de Finances destaca sobretot el pragmatisme perillós que van adoptar els fundadors de l'Alemanya Occidental quant a polítiques de personal. Poc després d'entrar en vigor la nova constitució, Konrad Adenauer, el primer canceller de l'Alemanya Occidental de postguerra i simpatitzant dels nazis, va exigir la "fi d'aquest rastreig de nazis".

"No es pot construir un Ministeri de Finances si als càrrecs d'alt nivell no hi ha si més no unes quantes persones que coneguïn una mica la història anterior", va dir Adenauer al parlament, en un intent de justificar el seu suport a la continuïtat del personal.

Un advocat temible. El canceller, per una altra banda, va confiar la seva cancelleria a Hans Globke, un ex-funcionari del Ministeri d'Interior de Hitler i coautor de les lleis racials de Nuremberg. L'home que Adenauer va anomenar "el meu estimat Herr Globke" i que durant un temps va ser el funcionari del govern més poderós d'Alemanya, per bé que tothom qui ho volgués fàcilment podia consultar les decisions antisemítiques d'aquest advocat temible. Va ser el responsable de l'assignació obligatòria dels primers noms d'Israel i de Sara als jueus de l'Alemanya nazi. La capacitat d'identificar ràpidament algú com a jueu va ser un dels fets previs a l'Holocaust.

Globke era el funcionari més capacitada que el nou país creia que tenia a la seva disposició. Una part de la seva competència anava relacionada amb la precisió en què temps enrere distingia entre les diverses menes de jueus: "El jueu de tres vuitenes parts, que té un avi jueu i un avi mig jueu, es considera un encreuament amb un avi plenament jueu, mentre que els jueus de cinc vuitenes parts amb dos avis totalment jueus i un avi mig jueu es considera un encreuament amb dos avis plenament jueus." Amb el mateix sentit de la perfecció de la burocràcia prussiana, Globke també va exercir el centre de poder

d'Adenauer, la cancelleria federal al palau de Schaumburg. Globke era expert a complaure tothom. Durant el procés de Nuremberg per crims de guerra, va comparèixer-hi fins i tot com a testimoni de la defensa i com a testimoni de l'acusació.

Només en una ocasió el passat va passar comptes amb el secretari d'estat major d'Adenauer. Quan es va revelar que Globke, com a cap assistent de departament al Ministeri d'Interior nazi, havia anunciat que "l'estat independent de Luxemburg s'havia dissolt" arran de l'ocupació nazi, Luxemburg va exigir que Globke tornés la Gran Creu de l'Orde de la Corona de Roure, que el país li havia concedit després de la guerra, el 1957.

Això no va semblar que amoïnés Adenauer, que va declarar: "No conec ningú que pugui substituir Globke." El *sistema Globke*, que en aquella època *Der Spiegel* va ridiculitzar, no era només una xarxa que arribava fins a la cancelleria. També era un sistema que mantenia unida la jove República Federal. Globke va ser una força determinant a l'Alemanya Occidental. El país necessitava homes com ell, persones flexibles i experimentades –i que no miressin enrere.

En institucions que, a diferència del Ministeri de Finances, s'havien constituït damunt l'esperit i els fonaments de la nova constitució, també hi van treballar persones que havien estat relacionades amb el nazisme. Tal com mostra el nou estudi, antics membres de les SS amb experiència a la Gestapo treballaven a l'Oficina Federal per la Protecció de la Constitució (BfV) com a experts en la vigilància d'escoltes telefòniques i correspondència –inicialment com a agents independents, "perquè, al cap i a la fi, calia respectar el fet que aquestes persones estaven tacades", com va assenyalar en una ocasió el president de l'BfV, Hubert Schrübbers. Schrübbers va ser destituït del càrrec per les acusacions sobre el seu passat nazi. Però no res contra el personal que havia estat de la Gestapo. "Aquells homes eren experts", va dir un ex-alt funcionari de l'BfV el 1965.

No es podia mirar enrere quan el *sistema Globke* dominava l'aparell de seguretat estatal. Fins i tot aleshores se sospitava que s'havia concedit feina a experts nazis als serveis d'intel·ligència de la nova república i a l'oficina federal d'investigació criminal (BKA).

La premsa britànica es va mofar obertament dels *nois de la Gestapo*, que treballaven per a l'organització dirigida per Reinhard Gehlen, el precursor del Servei Federal d'Intel·ligència (BND). Les xarxes d'ex-nazis van ser també un tema controvertit a Bonn. Kurt Schumacher, membre de l'SPD i líder de l'oposició, va cridar l'atenció a Adenauer, al·legant que el servei d'intel·ligència era ple d'infiltrats del despietat SD, el servei d'intel·ligència de les SS.

Avui dia els experts calculen que aproximadament un de cada deu treballadors de Gehlen provenia de l'entorn del cap de les SS, Heinrich Himmler, és a dir, uns quants centenars d'homes. No s'hi inclouen aquells que podien haver estat involucrats en les campanyes d'assassinat com a oficials nazis o mentre duïen l'uniforme gris de les forces armades nazis, les Wehrmacht.

La situació encara era pitjor a la BKA. De vegades, els ex-membres de la divisió Totenkopf de les SS ocupaven més de dos terços de tots els alts càrrecs. Quan l'agència va començar a investigar el passat dels seus treballadors el 1960, es van investigar uns 100 funcionaris, és a dir, la quarta part de tota la plantilla. Les nòmines de la BKA, el BND

La meitat de tots els secretaris d'estat, caps de secció i caps de subsecció de la dècada del 1950 eren antics membres del Partit Nazi

i el BfV incloïen homes com ara l'ex-Oberführer de les SS Wilhelm Krichbaum, que, com a cap de la Geheime Feldpolizei (la policia militar secreta), va torturar i assassinar desenes de milers de "presumptes partisans" al front oriental. Krichbaum es va unir a l'organització de Gehlen el 1948 i aviat va ser posat al càrrec de l'oficina de districte a la ciutat bavaresa de Bad Reichenhall.

"Fermament fidel a la seva visió del món". Theo Saevecke va fer carrera en l'aplicació de la llei a la BKA. S'havia unit al Partit Nazi el 1929, quan encara començava, i, finalment, va assolir el rang de Hauptsturmführer de les SS. Mentre va treballar a les SS, Saevecke va organitzar operacions de treballs forçats amb jueus de Tunísia i va dirigir l'oficina de Milà de la policia de seguretat, on va ser responsable de centenars d'execucions.

Després de la guerra, l'alt funcionari es va definir obertament com a "ex-nacionalsocialista". Es va mantenir fermament fidel a la seva visió del món. Com va assenyalar un contacte de la CIA, a Saevecke "literalment, no l'aturaria res a l'hora de reprimir el moviment comunista, contra el qual sent un odi profund d'ençà de la dècada del 1920". Mentre era a la BKA i abans de jubilar-se, Saevecke va estar al capdavant dels esforços de la policia arran de l'*escàndol Spiegel* de 1962 (arran d'un article del setmanari alemany que criticava la baixa preparació de l'exèrcit alemany, el ministre de Defensa –i líder conservador–, Franz Josef Strauss, va impulsar una investigació a *Der Spiegel* i la detenció de l'autor de l'article i diversos editors, acusats de traïció).

Com que era previsible que l'experiència dels ex-nazis seria demandada novament, els aliats havien aconseguit inicialment un poder de vet del BfV. El centre de documentació de Berlín investigava rutinàriament les sol·licituds de feina –encara que no prou minuciosament– per a cercar proves que indiquessin haver pertangut al Partit Nazi o a les SS. El fundador del BND, Reinhard Gehlen, al principi també va rebutjar els homes

Imatge prèvia a una execució. Homes, dones i nens jueus esperen a ser afusellats en un barranc. A la dreta, l'historiador Norbert Frei.

que havien format part de l'organització de Himmler. Fins a la caiguda del Tercer Reich, Gehlen, general de l'exèrcit alemany durant la Segona Guerra Mundial, s'havia encarregat d'un departament a la seu de la Wehrmacht que redactava informes sobre l'Exèrcit Roig. El 1946, els nord-americans el van reclutar perquè continués les seves antigues activitats, però aquesta vegada per a l'exèrcit dels EUA. Washington temia que els agents secrets amb passat nazi poguessin ser objecte de xantatge dels soviètics o dels organismes d'intel·ligència d'uns altres països.

“Si ens pot ajudar, el farem servir”. Però els nord-americans no van insistir perquè Gehlen els proporcionés accés als expedients personals dels seus treballadors. Quan un membre crític del Congrés dels Estats Units va interrogar el president Harry S. Truman sobre la cooperació amb Gehlen, Truman va contestar: “Aquest home, Gehlen, tant me fa qui sigui. Si ens pot ajudar, el farem servir.”

També s'ha designat un grup d'historiadors que investiga per què l'BND va reclutar assassins nazis. Per què l'agència va contractar com a missatger algú com Konrad Fiebig, un ex-membre d'un esquadró de la mort paramilitar de les SS conegut com a Einsatzgruppe, que posteriorment va ser acusat de l'assassinat

d'11.000 jueus a Bielorússia? I què en sabien exactament els seus superiors, dels crims?

Naturalment, els ex-nazis s'ajudaven els uns als altres. Per exemple, un ex-membre de les SS va dir que Krichbaum li havia demanat expressament que s'encarregués d'“informar els antics membres de l'SD que ja no tenen feina, perquè podrien tornar a tenir-ne aviat”.

Una xifra especialment alta d'agents corruptes es van associar en una organització coneguda com a Dienststelle 114, amb oficina al pati de darrere d'un edifici del carrer Gerwigstrasse, a la ciutat sud-occidental de Karlsruhe. Oficialment, el local acollia una empresa anomenada Zimmerle & Co, que fabricava persianes. El propòsit original de l'organització era esbrinar, en nom dels nord-americans, què feien agents de Moscou a la zona d'ocupació americana. Però Gehlen, nacionalista conservador, va fer servir la missió de contraespionatge per organitzar un sistema d'informants contra pacifistes i comunistes. Aviat es va escampar entre els ex-nazis que s'hi podien fer molts diners, a l'organització de Gehlen. Al BND, els antics nazis ja no cometien assassinats. No obstant això, els experts sospiten que els ex-oficials de les SS, que abans tenien els rangs de *Sturmbannführer*, *Obersturmführer* i *Oberführer*, van introduir al BND la mentalitat que li va donar a l'agèn-

cia la reputació de ser un bastió de gent ancorada en el passat. Qualsevol persona que viatgés de tant en tant a l'Alemanya Oriental, fes declaracions polítiques d'esquerra o fins i tot no tingués bona relació amb un veí amb connexions amb el BND, corria el risc de ser posat sota vigilància i el BND li obria el correu o li escoltava les converses telefòniques.

“Servidors de bon grat del règim”. Fins i tot polítics d'alt nivell van ser posats sota vigilància, inclòs el futur cap del grup parlamentari de l'SPD, Herbert Wehner (“un enemic molt perillós de l'estat”); Gustav Heinemann, que més endavant fou president, també va ser vigilat després d'haver estat classificat d'“element” sospitosos.

A la policia, gairebé tothom estava contaminat amb un passat nazi. La majoria, diu el president actual de la BKA, Jörg Ziercke, eren “partidaris i servidors de bon grat del règim”. Aquesta tradició va continuar a l'interior de l'agència, encara que el personal del BKA s'ajustés a les noves condicions. Els oficials dedicaven una atenció especial a les persones conegudes com a “viatgers de països”, que durant el Tercer Reich eren coneguts com a “gitanos”.

Un manual del 1967 diu: “La inclinació envers un estil de vida sense lligams i una marcada aversió cap al treball són alguns dels atributs es-

Otto Ohlendorf, autor de milers d'assassinats de jueus, fou condemnat i executat. A la dreta, edifici del Ministeri de Justícia alemany.

pecials d'un gitano." No va ser fins a una dècada després del final de la guerra que el BKA no va incloure el número de presoner tatuat al braç d'un presumpte delinqüent al seu perfil de recerca.

Dieter Schenk, l'ex-cap de la divisió criminal de la BKA, molt crític amb l'agència, diu que durant anys l'organització, la va dominar "el servilisme, l'actitud de fer allò que et manen i un estil autoritari de lideratge". Aquests són els hàbits secundaris negatius d'una burocràcia que ha d'amagar alguna cosa, i en què els funcionaris d'ahir i els d'avui no es poden mirar directament als ulls.

Cap ministeri de la República Federal d'Alemanya no es va lliurar de la caterva de còmplices i ajudants". Aquesta activitat continuada del antics nacionalsocialistes és una afecció bàsica de la constitució interna de la República Federal", afirmà el 1966 Karl Jaspers, el filòsof dels anys de formació de l'Alemanya Occidental.

Quan aquest antic mal ja no era dolorós, alguns sectors del govern que aparentment eren fora de tota sospita van començar a recordar els problemes propis.

El 2007, el ministeri federal de transport va emetre un informe prim sobre el seu propi passat. Va resultar que milers dels aparentment virtuosos treballadors dels ferrocarrils havien col·laborat de bona gana en el genocidi de jueus.

Responsables de la política de fam dels nazis. Mentrestant, un historiador havia compilat una llista de 62 persones amb passat nazi en un estudi de l'organisme precursor del ministeri federal de protecció al consumidor. Durant la Segona Guerra Mundial, els treballadors del Ministeri d'Agricultura del Reich van ser responsables de la política de fam dels nazis a l'est de Polònia, Lituània i Bielorússia.

El 2009, el ministre de Finances, Peer Steinbrück (SPD), va formar un equip de set historiadors, perquè els resultats de la seva investigació es fessin públics. La seva feina consistia a examinar "com el Ministeri de Finances del Reich havia contribuït al saqueig dels jueus i al finançament d'armes i de la guerra". El ministeri federal d'economia va encarregar un estudi similar l'any següent.

Ja s'ha revelat que la meitat de tots els secretaris d'estat, caps de secció i caps de subsecció de la dècada del 1950 eren antics membres del Partit Nazi. Segons les investigacions de l'historiador Norbert Frei, vora un terç de les persones que treballaven en la burocràcia ministerial del govern federal del 1953 havien estat acomiadades pels aliats just després de la guerra, perquè aleshores es va considerar que ja no podien fer servei. El fet que la majoria d'aquestes persones tornés, i que algunes fins i tot arribessin a anar als tribunals perquè els tor-

nessin les seves antigues ocupacions, és gairebé un cop d'estat.

Els antics nazis que havien estat privats del seu poder es van aprofitar d'una disposició de la nova constitució per a assegurar-se poder, influència i una bona pensió fins al final de les seves vides. Durant el debat sobre la constitució al consell parlamentari, el lobby dels funcionaris va ser l'únic grup de la societat que va poder presentar reclamacions legals i finances de compensació. Això no és del tot sorprenent si tenim en compte que els funcionaris eren majoria al consell.

D'aquesta manera, els funcionaris alemanys havien aconseguit escombrar ràpidament el seu passat. Els jutges ni tan sols van necessitar cap nova llei per a ajudar-los.

El poder judicial que va condemnar a mort 50.000 persones. La pretensió de superioritat moral del poder judicial de postguerra contrasta bruscament amb la desgràcia que la professió va significar per a Alemanya. De fet, els seus crims són al capdamunt de la llista de fets vergonyosos. Entre el 1933 i el 1945, els jutges alemanys, tant civils com militars, van dictar unes 50.000 sentències de mort, la majoria de les quals es van executar. "El punyal de l'assassí s'amagava sota la toga", digué Telford Taylor, fiscal en cap dels EUA als judicis de Nuremberg. Aproximadament el 80% dels jutges

i fiscals que havien servit al règim de Hitler fins el 8 de maig no van trigar exercir de nou la justícia, a la jove República Federal. “Potser hi ha realment l'evidència”, va escriure l'expert en nazisme Jörg Friedrich, “que un estat de dret pot establir-se damunt una fossa comuna judicial”.

Durant la miserable etapa de la postguerra, es necessitaven advocats urgentment. La taxa de criminalitat es va disparar en temps de mercats negres i refugiats, però faltaven jutges que s'encarreguessin dels casos. Per compensar les deficiències, els ocupants de les zones occidentals van nomenar jutges que s'havien retirat abans del 1933 i van contractar advocats que no estaven contaminats amb connexions nazis. A partir de l'octubre del 1945, els anglesos van posar en pràctica un nou sistema a l'administració judicial de recent creació: per cada jutge sense passat nazi es podia designar un ex-jutge relacionat amb els nazis. L'estiu del 1946, però, es va retirar fins i tot aquesta condició.

Ara, el personal de les sales de justícia el formaven fins i tot jutges que havien servit al Tribunal del Poble nazi (Volksgerichtshof), que s'havia creat el 1934 per a encarregar-se dels “delictes polítics” i es va fer famós per la freqüència, l'arbitrarietat i la severitat dels càstigs. No obstant això, els tribunals civils que es feien càrrec del procés de *desnazificació* simplement els classificaven com a “paràsits”. El 1953, si més no el 72% dels jutges del Tribunal Suprem Federal, el màxim tribunal d'Alemanya per la legislació penal i civil, tenien antigues relacions amb el nazisme. La xifra va augmentar al 79% el 1956 i, pel que fa a la divisió penal, la xifra era del 80% l'any 1962.

Suprimir l'oposició al règim.

No va ser fins després del 1964, quan els jutges amb passat nazi encara representaven el 70% de la cort, que es podia començar a “observar una disminució”, afirma Hubert Rottleuthner, sociòleg de la llei. També assenyala que aquestes estadístiques no inclouen els jutges i fiscals que van treballar exclusivament en el sistema jurídic militar. El seu rastre

Qualsevol que viatgés de tant en tant a l'Alemanya Oriental o fes declaracions d'esquerra corria el perill de ser vigilat pel Servei Federal d'Intel·ligència

de sang és encara més extens, fins i tot, que el dels “tribunals especials” (Sondergerichte), creats per a suprimir l'oposició al règim, i el del Tribunal del Poble.

Entre el 1939 i el 1945, durant la guerra, els jutges van condemnar a mort uns 30.000 soldats, sovint per delictes menors i, com deien alguns, “com a element de dissuasió”. Un 90% d'aquestes sentències van ser executades per escamots d'afusellament o botxins.

Tot i els seus passats terribles, el ministeri federal de Justícia (BMJ) aviat va recórrer a l'experiència d'aquests jutges. Els especialistes del nou ministeri treballaven en secret en reglaments rellevants per tal d'establir versions modernes dels notoris tribunals dels temps de guerra. Per exemple, un tribunal penal especial de les noves forces armades, el Bundeswehr, incloïa normes d'emergència que haurien privat en gran mesura els soldats alemanys dels seus drets.

Entre els promotors d'un nou sistema de justícia militar hi va haver Josef Schafheutle, que va passar de treballar per al Ministeri de Justícia del Reich a ser cap de la divisió de la legislació penal del BMJ i el seu cap de departament, Eduard Dreher. Durant la guerra, Dreher havia servit com a fiscal principal del Tribunal Especial (Sondergericht) a Innsbruck, Àustria. En un cas, va demanar la pena de mort “encara que fins i tot el tribunal especial era favorable a indult”, segons que afirma el periodista Ernst Klee.

La pena de mort? Per tal que els esborranys “preliminars” els revisessin experts externs, el ministeri de Bonn va crear una “comissió militar de dret penal”, els membres de la qual –incloent-hi un ex-jutge de les forces aèries i un ex-jutge militar superior de camp– en repetides ocasions van esmentar les extremament severes disposicions de l'època de la guerra durant les seves discussions a porta tancada. I almenys tres membres de la comissió eren partidaris de la reintroducció de la pena de mort que ja feia temps que s'havia abolit.

Un altre membre va explicar en quins casos, segons la seva opinió, la “pena màxima” era necessària, és a dir, quan perillava la “capacitat de l'exèrcit” i, amb això, la “seguretat de la nació” i el “manteniment de la disciplina.”

Diversos soldats havien estat executats durant la guerra per “violació de la disciplina.” Ara se'n tornava a parlar al Ministeri de Justícia de postguerra. Tot i que al final no es va reflectir res en la legislació, l'esperit maligne dels seus autors no va desaparèixer tan ràpidament. Avui, tots els advocats i jutges alemanys estan familiaritzats amb l'experimentat jurista nazi Dreher, que va tenir un paper destacat en l'elaboració del codi penal alemany.

Els juristes es van absoldre a si mateixos perquè eren capaços de fer alegacions en nom seu. Amb l'excepció de dos presidents d'un tribunal militar, les accions dels quals ja no es podien considerar com a accions de jutges, cap jutge de la República Federal mai no ha estat declarat culpable de perversió de la justícia.

En la nova Alemanya, les víctimes que treballaven a l'administració, als tribunals i al parlament es trobaven sovint amb jutges, buròcrates i metges que havien servit al Tercer Reich de Hitler.

Per exemple, algú que entrés al departament de reparacions, a la casa que havia estat de l'empresari Rudolf ten Hompel –la seu de l'Ordnungspolizei (la força regular de policia de l'Alemanya nazi) a la ciutat occidental de Münster– a l'hivern del 1953-1954 hauria tingut moltes possibilitats de trobar-s'hi un ex-

nazi. Tres dels set treballadors eren ex-membres del partit.

Abandó del pla de neteja. Werner Villinger, un metge involucrat en el genocidi de persones discapacitades abans del 1945, va servir al comitè de reparacions del Bundestag en una posició en què va ser en part responsable de la decisió de negar indemnitzacions a prop de 400.000 persones que havien estat esterilitzades per força durant l'època nazi. Un dels seus companys del comitè era Hans Nachtsheim, que en lloc de ser al parlament, hauria d'haver complert una pena de presó. Segons la investigació del periodista Ernst Klee, Nachtsheim va conduir experiments mèdics amb nens epilèptics el 1943. Els assassins d'ahir comptaven amb el suport de la societat. Fins i tot els líders de l'església defensaven els nazis que havien estat condemnats pels tribunals aliats com a autors principals dels crims. Per exemple, el bisbe protestant Otto Dibelius i el president del Consell Mundial d'Esglésies Martin Niemöller, ell mateix víctima de la persecució nazi, va demanar als aliats "misericòrdia per a aquells qui, marcats amb l'estigma de crims de guerra, són mantinguts en captivitat".

Els líders religiosos van intercedir a favor d'homes com Martin Sandberger, que va estar a la presó de Landsberg, a Baviera, fins el 1958. Com a líder del Comando Especial 1a, Sandberger havia deixat Estònia "lliure de jueus" i havia admès els assassinats d'"uns 350" comunistes. Però fins i tot el destacat polític de l'SPD Carlo Schmid es va pronunciar a favor del seu ex-assistent legal a la Universitat de Tübingen: "Sense l'aparició del nacionalsocialisme, Sandberger s'hauria convertit en un funcionari respectable, treballador i ambiciós."

La distinció entre botxins i víctimes va desaparèixer enmig de la boira de compassió i llàstima.

Quan, el gener del 1951, a Bonn es va escampar el rumor que els nord-americans planejaven l'execució dels genocides nazis que hi havia empresonats a Landsberg i ja havien estat condemnats a mort, l'alcalde

Beate Klarsfeld va clavar una bufetada al canceller Kurt Georg Kiesinger i l'acusà de nazi en públic.

de Landsberg, Ludwig Thoma, no va tenir cap mirament per a convèncer els membres del Bundestag perquè assistissin a un esdeveniment de protesta "contra la barbàrie".

No estaven disposats a acceptar un Quart Reich. L'historiador Jens-Christian Wagner ha reconstruït l'esdeveniment. Una empresa elèctrica de Landsberg va proporcionar de franc un vehicle equipat amb altaveus, i l'estació de ràdio local animava els residents a participar en la protesta. Un de cada tres residents hi va assistir. Quan diversos centenars de supervivents de l'Holocaust van tractar d'interrompre la concentració, la multitud va cridar: "Jueus fora!"

Però els aliats no es van deixar influir, i uns quants mesos més tard les sentències contra alguns dels presoners es van complir. Un dels executats va ser Otto Ohlendorf, cap de l'Einsatzgruppe D, que havia assassinat desenes de milers d'infants, dones i homes.

Fins el 1951, els aliats occidentals van executar prop de 500 criminals de guerra nazis, incloent-hi polítics (com l'ex-ministre d'Afers Estrangers, Joachim von Ribbentrop), militars (com Wilhelm Keitel, cap del comandament suprem de la Wehrmacht) i oficials de les SS (com ara el cap de la policia, Ernst Kaltenbrunner). El fet que les principals personalitats

del Tercer Reich fossin executades en un període de pocs anys va deixar clar als alemanys que els aliats no estaven disposats a acceptar un Quart Reich.

El Partit Nazi va ser prohibit, alguns altres partits d'extrema dreta no van ser permesos al principi i als nazis els van negar el dret de vot. "Imagineu-vos que les potències ocupants ja no hi fossin", digué Thomas Dehler, aleshores president del Partit Democràtic Lliure (FDP) al consell parlamentari, als seus col·legues. "Quin aspecte tindria aquesta democràcia, com en seria, de miserable i de feble!"

Quan els britànics van intervenir els telèfons a un grup d'ex-nazis del cercle de Werner Naumann, l'ex-secretari d'estat del ministre de Propaganda nazi Joseph Goebbels, van considerar que els ex-nazis s'infiltraven a l'FDP a Rin del Nord-Westfàlia. La nit del 14 de gener del 1953, agents militars de policia britànics van envoltar les cases dels conspiradors nazis a les ciutats de Solingen, Düsseldorf i Hamburg i els va detenir. L'endemà, la potència ocupant va informar a la societat que els nazis havien ideat "plans per a recuperar el poder a l'Alemanya Occidental".

Cap renaiement nazi. Si mirem endarrere, l'amenaça probablement no era tan greu com els britànics la

Werner Naumann, ex-secretari d'estat del ministre de Propaganda nazi Joseph Goebbels.

pintaven, i el cas contra Naumann i els seus col·legues aviat es va abandonar. Però aquest episodi il·lustra la serietat amb què els ocupants es van prendre la situació i tothom va entendre el missatge, diu l'historiador Michael Wildt, és a dir, que “no hi hauria cap renaixement nazi”. Però fins i tot els aliats van ser incapaços de netejar a fons l'Alemanya contaminada de nazis.

El pla per a *desnazificar* el país conquerit, l'objectiu dels aliats d'“eliminar els nacionalsocialistes de les oficines i els llocs de responsabilitat”, va fallar per culpa dels retards derivats de la resistència dels afectats per aquesta política. Ja tan solament a la zona dels EUA, uns 13,4 milions de persones més grans de 18 anys van haver de completar un qüestionari de 131 preguntes, i un total de 3,7 milions de casos van ser revisats a totes les zones occidentals. La major part de les investigacions, tanmateix, van acabar sense acusacions. Només 25.000 alemanys d'un exèrcit de milions de col·laboradors de l'antic règim van ser condemnats pel Spruchkammer (els tribunals civils que s'ocupaven de la *desnazificació*). Van ser multats o acomiadats de la feina, però poques vegades foren enviats a la presó.

Al final, els americans, tan fervorosos com havien estat al principi, van acabar abandonant el seu ambici-

ós pla de neteja. Es necessitaven els alemanys –tots els alemanys– quan la Guerra Freda es va intensificar. “Si als membres simbòlics del partit no els haguessin retornat els drets civils i la possibilitat de portar una vida normal”, va declarar aleshores el governador militar dels EUA, Lucius D. Clay, “tard o d'hora s'hauria desenvolupat una greu font d'inestabilitat política”.

Els supòsits dels vencedors van ser encertats. “La reinserció social gairebé total dels ex-líders nacionalsocialistes era moralment qüestionable, i en alguns casos escandalosa; des del punt de vista funcional, però, va demostrar ser molt eficaç”, escriu l'historiador Edgar Wolfrum. “La integració en la nova nació democràtica, a més dels èxits personals i les noves carreres, oferia la garantia que la democràcia no seria immediatament qüestionada ni desafiada”.

Radicalment oposat a tots els conceptes de moralitat.

Però, quin preu havia de pagar Alemanya per aquest petit compromís amb el passat? “El fet que, a la llum dels milions de víctimes de la política nazi, la majoria dels criminals a l'Alemanya Occidental quedessin pràcticament impunes era un procés tan radicalment oposat a tots els conceptes de moralitat que no podia quedar sense conseqüències per a la societat”, escriu l'historiador de Friburg Ulrich Herbert.

El 7 de novembre del 1968, una dona va pujar a l'estrada a la convenció de partit del CDU a Berlín, es va obrir pas fins al president i canceller Kurt Georg Kiesinger, li va clavar una bufetada i li va cridar “nazi, nazi”. Beate Klarsfeld va ser condemnada a un any de presó aquell mateix dia –prova de la rapidesa amb què els jutges alemanys poden reaccionar quan estan decidits a fer justícia. L'activista antifeixista, honorada en molts llocs (no tan sols a Alemanya), amb medalles i premis per la seva cerca mundial de criminals nazis en la clandestinitat, va causar sensació amb aquella bufetada. Va passar a la història alemanya com un esdeveniment tan transcendental com l'establiment de la República Federal el

1949: un punt d'inflexió en la manera que els alemanys tenien de tractar el passat. Va ser la generació del 1968 –la generació de Joschka Fischer, que més endavant es convertí en ministre d'Afers Estrangers– que es va rebel·lar contra el somni reconfortant de la república, el sistema depravat de companyonia, oportunisme i encobriment. Va ser una rebel·lió. La demanda de saber tota la veritat va passar a la història de la República Federal com un “acte moral”, afirma l'advocat constitucionalista i escriptor Bernhard Schlink, la novel·la del qual, *El lector*, sobre un jove nascut després de la guerra que s'enamora d'una guàrdia d'un camp de concentració, es va convertir en un èxit mundial.

Però els dies de bufetades i revelacions s'han acabat. El poeta i advocat Schlink considera que l'hora de la veritat, que ara se celebra amb equips d'historiadors i discursos dels ministres del gabinet, té el regust amarg de la pretensió de superioritat moral. “Aquesta manera d'enfrontar-nos al passat ja no ens costa res”, diu Schlink. Ell ho anomena “part d'una nova cultura de la denúncia.”

L'historiador Wildt no és pas menys crític sobre la nova febre d'exposar vells nazis. Per a ell, la set de veritat sobre la pròpia història és una mena d'obsessió política d'autopurificació: “Es volen netejar a si mateixos, aleshores ho podran deixar enrere”. Una “societat civil relaxada”, afirma Wildt, tractaria el passat d'una altra manera. No implicaria oficines d'adquisició de documents i equips d'investigació amb un accés molt restringit als arxius, sinó l'obertura dels arxius basant-se en el model de l'agència que gestiona els registres de la Stasi (el Ministeri de Seguretat estatal). “Totes les agències del govern haurien de posar els seus documents antics a l'arxiu, de manera que cada ciutadà pogués consultar-los lliurement.”

**Ralf Beste, Georg Bönisch,
Thomas Darnstaedt, Jan
Friedmann, Michael Fröhlingdorf
i Klaus Wiegrefe**

© Der Spiegel

Traducció de Paula Arnas Antolín